

po rastočih naročevanjih. Naslove dotičnih egiptskih trgovcev, njih poštenost in v koliko jim zaupati, bi poskrbeli za prvi čas zadrugi drage volje egiptski Jugoslovani.

S tem bi bila seveda še le polovica dela dovršena. Glavni del dobička bo imel še vedno egiptski kupčevalec pohištva. Za začetek bi morda zaloga v Trstu zadostovala, a bila bi vendar popolnoma odvisna od milosti in nemilosti, od raznih mahinacij egiptskega trgovca pohištva. Treba bi bilo tedaj priti na mesto, otvoriti v Aleksandriji prodajalnico z zalogo. Tu bi ne šlo več prositi egiptskega trgovca milosti, bila bi mu trda konkurenca, tem hujša, ker mora egiptski trgovec sam plačevati tržaškemu prekupcu in komisijonarju visoke odstotke, zadruga bi imela tedaj svoje blago 20 do 30% boljši kup v Aleksandrijo postavljeno. Zadruga bi bila tedaj v stanu zdaj v Egiptu navadne cene znižati, ceno tako znižati, da jej egiptski kupčevalec ne more več slediti. Imela bi tedaj prosto roko, svojo trgovino razširiti, koliko jej drago.

Egipet uvaža (importira) vsako leto za več kot 1,500.000 goldinarjev vrednosti raznega pohištva s Francoskega, avstrijskega Primorja in sosedne Italije. Da se ta stvar prav v roke vzame, dala bi lahko poštenim slovenskim rokam na tisoče zaslužka. Mizarska obrt bi se lahko razširila v uboge kraje na Goriškem, ki zdaj ne vedo, kje zaslužka iskati. Tu seveda še nisem prištel onih stotisočakov na pohištvo, ki gre v Severo deželo, Sirijo, Arabijo in pojde baje že prihodnje leto po dovršeni železnici v Sudan.

Prodajalnica in zaloga v Aleksandriji bi se lahko prav na priprost način vredila. Zadruga naj pošlje dva prodajalca, najbolje izmed zadrugarjev, v Aleksandrijo, najme prostore, anonsira po tukajšnjih časopisih, in reč je v tiru. Da si pridobijo zadrugarji doma popolno sigurnost, naj imenuje zadruga izmed tukajšnje jugoslovanske gospode nadzorovalni odbor, n. pr. od dveh oseb. Jaz mislim, da bi vsaki Jugoslovan rad sledil temu klicu, že zaradi tega, da pomaga dobri stvari na noge. Po takem načinu bi se ne bilo bati nobene zgube, tim manj, če zadruga načelno ne daje na upanje odjemalcem, kar je v Egiptu tako že splošna navada.

Stvar bi se lahko prav z mčlim začela. Da se le zbere kakih 50 mizarjev začetkoma v zadrugo, ki vplačajo skupno recimo 1500 do 2000 forintov, bi bil majhen in soliden začetek mogoč. Ker bi zadruga sproti prodajala in pokriva svoje skupne stroške, bi s časom brez posebnih težkoč svoj delokrog razširila, kolikor jej drago.

Tu se ne gre za utopijo, cela stvar je lahko izvedljiva, če najde le malo dobre volje.

Omenjena trgovina je v cvetu, tu ni govora o novotariji, šlo bi se le, neki del omenjene trgovine na drugi mlin napeljati. Egipet ima reelno potrebo teh izdelkov, in kar vredi največ je to, da Egipet, ki vsako leto le samo drevesne volne (pavole) za 140 milijonov goldinarjev eksportira, pri svojem velikem bogatstvu vse lahko sproti in sigurno plača.

Tukaj gredo vsi mizarski izdelki, kot mize, pisalne mize, stoli, stenski okraski, okvirji za slike, razne ormare, komode i t. d. v vseh mogočih menjavah izdelovanja. Le posteljnjaki se rabijo jedino železni i t. d. Da se zadruga osnuje, bi kazalo seveda, da pošlje najprej svojega zastopnika mizarja v Egipet, da se o vsih podrobnostih na mestu poduči in zadrugarjem poroča.

Živinozdravske črtice.

Gotovo ni kmalu kje toliko vraž, prazne vere, toliko sleparije in prizadete škode, kakor pri zdravljenju živinskih bolezni. Vzrok je pač ta, da se do zadnjega časa pečali z živinozdravništvom najnižji sloji ljudstva, kateri niso poznali najnavadnejših naravnih zakonov. Z ostalim svetom so prišli bore malo v dotiko, bodisi da so bili po svojem delu navezani na sramoto, bodisi da so se jih ljudje izogibali, ker so se posluževali pri ozdravljanju nečednih stvari.

Najbolj razširjena vraža v naših krajih je zagovarjanje bolezni. K njemu se zateče mazač le tedaj, kadar z zdravili nič ne opravi. Skoro vsaka gorska vas ima moža, ki zna bolezen zagovoriti. Nerazumljivo, da drugim ne izda svoje skrivnosti, šepeče besede brez vsega pomena ali molitvico, podobno zlatemu očenašu.

Pred nekaj leti je vasi pod Triglavom zagovarjal goveje napenjanje lahkoveren možič z grško abecedo, katere ga je naučil navihan študent: Alfa-beta-gamaddetta itd.

O nekem ovčarju se pripoveduje naslednja formula:

„Hudičev tobak
Je šnofal lisjak:
Po njem se zapre
Nič od njega ne gre —
Stara lisica
To j' kunštna tica,
Zlat' jabelko mu da,
Otela j' njega —
Za bolezni vse
Zlat' jabelko je,
K' posadil ga Bog,
Da nas reši nadlog
Amen Betlehem,
Amen Nazaret,
Amen Jeruzalem in Jeriha“!

Mej pesmico tlači živini zlato jabelko v gobec.

Če je živina začarana ali dobi uroke, priporočajo sledeče zdravilo: kurje krempljce, kurja črevca in kurice s kurjo mastjo, kumno, žgano smolo in smoljo zmešane in dobro stolčene daj začarani živini zvečer, ko zvoni sv. Florjanu, z nožove kline v kruhu.

Ženica na Gorenjskem izganja bolezen s takole molitvico: „Čez goro Sinaj so sopihale tri ženice. Prva se oddahne in pravi: Od vročine se poti moj hrbet. Druga vzdihne in pravi: Kajpada! Tretja se prekriža in pravi: Kajpada, sladko Ime Jezusovo pomagaj nam!“

Moj sorodnik je zagovarjal sledeče: „Gad in gadka, modras in modraska, krastača in žabar, zmaj in zmajka, copernik in copernica, opat in nuna, le na Boga glej. Gospodove postave izpolnuj in pusti v miru mojo čredo, dokler sv. Jurij mimo ne pojezdi. To ti prepovem pri živem Bog, sam Bog v te pomagaj! Dokler je še sv. Jurij majhen fantek bil in je na pristavi domače ovčice pasel, je prišel volk, da bi strgal jagnjeta. Ta sv. Jurček je bil srčen in je ubil zver. Ko pa je Jurček dorasel, je bil pogumen vojščak na močnem konju. In priplazil se je zmaj, da bi strgal konja in Jurja. Jurij pa vzame sulico in prebode grdobo. Ti nemarni črv, ti hudobni črv, ki črv, ki nam pokončuješ našo živino, ti črvi ki te je rodila zapeljiva kača in te poslale hudoha iz pekla: prišel bo sv. Jurij in te prebodel, kakor je tvojega očeta, očeta laži in goljufije. Sv. Jurja sulica, pomagaj nam!“

Toliko naj zadostuje o zagovarjanju. Vem, da naši bralci teh neumnosti ne verjamejo, a vedno se še nahajajo na kmetih ljudje, ki puste, da se na njih živini zagovarja. Pameten gospodar bode tako spoznal, da ima opraviti z babjevernim človečem sleparjem in mu pokazal vrata.

Izpregovoriti mi je o mazaštvu, ki je pri nas na Kranjskem tako zelo razširjeno. Tu imenujem najpred živinodere in konjederke. Potrditi pa moram, da ta vrsta mazačev ima nekaj podlage za zdravljenje. Konjederke zdravijo ljudi, konjederki pa večinoma živino. Če tudi je navadnemu ljudstvu vse ostudno, kar je prišlo v dotiko z mrtvo živino, vendar se najdejo ljudje, ki iščejo pri ki konjederkah sveta, ki pijo zdravila, katera so se pri konjederku kuhala. Na Gorenjskem prakticira konjederka, h kateri romajo od vseh strani, noseč v steklenicah vodo, na kojoj se baba posebno dobro razume. Tudi mazilo za rane raznaša njeno slavo; skrivnostno ustavo tega zdravila bode izvedel samo njeni najljubši dedič. Zadnji čas so konjederce precej opustili zdravljenje, ker so jih podučili zli nasledki napačnega zdravljenja in jim to postava ostro prepoveduje.

Pri pastirjih in črednikih se ne bomo mudili, zde se celo pri prostemu kmetiču preneumni.

Nekaj znanja o kopitnih boleznih imajo kovači. Vendar pa kovači, ki niso prestali skušnje izpodkovstva, nimajo niti pojma, kako plemeniti organi se skrivajo v rogu; zato izpridijo s svojim mazaštvom toliko konj.

Klavce in mesarje kličejo k živini, ako ji je kaj obtičelo v požiralniku pa tudi k težkim porodom.

Predolgo bi trajalo ako bi hotel naštetiti vse vrste mazačev; toda nečesa ne smem izpustiti, namreč kroglic, ki se dobivajo po naših župniščih. Homeopatija je v znanstvenem zdravništvu takorekoč že izumrla. Malo čudno se mi zdi, kako bi mogel župnik, ki ve o živinskih boleznih

navadno manj kakor navadni kmetič, uspešno zdraviti, ne da bi videl bolno živino, in določiti pripravno zdravilo po znamenjih, ki mu jih površno in nezanesljivo navede gospodar.

Kako zdravijo nekateri mazači, vidite iz sledečega slučaja: Konj se je zabodel žebelj globoko v kopito. Mazač pride, izdere žebelj, se ne zmeni prav nič za rano, pusti konja v gnojnici stati, pač pa obrača vso skrb na žebelj. Položi ga v kepo masla in hodi gledat, kaj se bode z njim zgodilo.

Dedec, katerega imajo ljudje nekje za pravega proroka, modruje takole: Naglavnih grehov je sedam, nevarnih boleznih ravno toliko: žabica, osramica, volčič, šen, švinta, ospice in kolera.

„Živinozdravniških pomočnikov ne štejem mej mazače, a vendar se njih znanost pri nas veliko previsoko ceni. Učili so se v Ljubljano po jedno leto, in dve ali tri, kakor se pogosto navlašč in zatrjuje. Da se v jednom letu človek brez vsake izobrazbe poleg kovaštva in mesogledstva ne more dosti živinozdravništva naučiti, je vsakemu jasno. Šola se je opustil, ker se je dalo s teko bordinimi sredstvi kaj malo doseči.

Pri nas v Avstriji se zdravljenje vsakemu, ki ni diplomiran živinozdravnik, prepoveduje, a pri pičem številu živinozdravnikov je to neizpeljivo. Zato tudi živinozdravniki nimajo nič zoper to, da živinozdravniški pomočniki v domačem kraju zdravijo navadno boleznih, nikakor pa ne kužnih. Odločno pa moramo nastopiti proti temu, da si laste živinozdravniki pomočniki in kuršmidi naslov „živinozdravnik“ in s tem imenom spojene pravice, se izdajajo za študirane živinozdravnike po časnikih in slepe ljudi, da so samo oni praktični živinozdravniki, drugi pa kanclisti. Naravnost smešno pa se mi zdi, da se poganjajo za razpisana živinozdravnika mesta. Pri vsem tem mnogi izmej onih, ki se sami nazivajo živinozdravnike in živinozdravniške pomočnike, niso ne jedno ne drugo; v Ljubljani so se učili pol leta podkovstva in mesogledstva.

Mej mazači in mešetarji je največ postopačev, pri katerih dobi kmetič za drag denar slab svet. Gospodarji trpe vsled mazaštva škodo, toda mnogi tega ne uvidijo. Kolikokrat se zgodi, da pogine žival vsled napačnega ozdravljanja, da se bolezen, sama po sebi nedolžna, izpremeni v nevarno. Večkrat mazači znatno škodujejo pri kužnih boleznih: neveden kmetič ne naznani kuge kakor bi jo moral, ker se boji ostrih postavnih predpisov; pokliče torej mazača in oba skušata zatreti kugo, toda navadno s slabim uspehom. Kuga se razširi, in škoda ne trpi samo kaznjivi gospodar, temveč cela okolica.

Živinozdravniškemu poslu v celoti je kos samo izobražen živinozdravnik. Vsled zgradbe železnic se je razvila živinska kupčija, vsled živahne kupčije se raznašajo kužne bolezni. Naša živinoreja se je povzdignila, boljša živina zasluži boljšo pomoč v bolezni. Skrbimo torej najpred, da zraste iz kmetskega stanu zadostno število živinozdravnikov. Ti naj poučujejo z besedo in dejanjem,

knjigah in na pripravnem mestu, kako naj se obvarujemo gospodarske škode v slučaju živinske bolezni. Čem več izve slovenski gospodar v živinozdravništvu, tem bolj je zanj in za druge.

Storimo še več za domačo živinorejo, ki zastaja za ono sosednih dežel. Tudi v tej najvažnejši stroki kmetijstva naj bi bili živinozdravniki učitelji, ker so že davno drugodi.

V deželi cvete mazaštvo, a večina naših živinozdravnikov je prisiljena kruha si služiti v tujini.

Poučni in zabavni del.

O Wallensteinovih zadnjih dneh in o njegovi smrti.

Na podlagi listin, ktere so razni pisatelji objavili v novejšem času iz arhivov važnejših držav iz 17. stoletja, kakor tudi lastnih, samostalnih raziskavanj, sestavil je vseučiliški profesor na Dunaji, Huber, obširno razpravo o Wallensteinu. Stališče Huberjevo je utemeljeno na podatkih dunajskega, mnihovskega, draždanskega, olomuškega, španskega, saksonskega in švedskega, kakor tudi francoskega arhiva in donaša dokaj novih potez k povestniški sliki usode slavnega, a nesrečnega vojvode Friedlandskega.

Početkom leta 1634. bilo je stališče Wallensteinovo na dunajskem dvoru popolnem omajano. I španski, i bavorski in ne manj papežev poslanec delali so na njegov padec. Vse svote, ktere je pošiljal svetnikom cesarjevim, niso mu mogle pomagati, kajti sovražna mu stranka je dobila na svojo stran večino ministerstvu, ozirno v tajnem svetu, in zajedna najupljivnejšega državnika cesarjevega, kneza Eggenberga. V teh krogih se je odločilo, da mora vojvoda Friedlandski pasti. Zajeti šli vojvodini so izpovedali v nekoliko njegovo krivnjo, v nekoliko pa so ga, in to gotovejše obtožila izdajalska pisma, ktera so pri njih zaplenili.

Na podlagi teh dokazov izprosili so pri cesarju Ferdinandu III. že 19 januv. prvi patent, kteri naroča vojakom in častnikom pod Wallensteinom stoječe vojske, odslej pokoriti se le še generalom: Gallasu, Picolominu, Aldringezu, Morradasu in Colloredu, nikakor pa ne več ostalim, sosebn Wallensteinu in prijateljema njegovima Illu in Terckemu ne.

To povelje se je uročilo na tihem Gallasu; vender je pa malo pozneje cesar še, kakor navadno, dopisoval z vojvodo in ga prijazno nazival „sorodnika“, ker si na dvoru niso bili svesti vojske. No, Wallenstein je celo zadevo kmalu poizvedel; vender si ni dal poveljstva izviti iz roke, niti ga ni hotel prostovoljno odložiti. Poskušal je celo s silo pridržati si je v okom vsej nevarnosti, ktero si je priznaval. Zveza in pogajanje s saksonskim in braniborskim volilnim knezom osveščalo ga je njene pomoči, kajti njegov prijatelj in bivši podpoveljnik Armin je bil vodja njime vojske.

Radi tega je zapovedal vsem poveljnikom in polkovnikom zbrati se pri njem v Plznu februarija.

Ko se je to proizvedelo na dvoru, prešinil je strah ces. svetnike, a kmalu pa se jim je posrečilo, pridobiti si nekaj polkov s tem, da so generale sprejeli v svojo službo in jim pustili njihova poveljstva. Da, i najzvestejša polka Illov in Terckin pridobil si je poverenik Gallas s tem, da je podelil cesar podpolkovnima polkovništvo....

A tudi Wallenstein ni ostal miren ter zbral polkovnike 18. febr v Plznu, naznanil jim, da mu nečejo na dvoru izplačati denarjev za njihove polke, a da hoče vže on sam pomoči, da pridejo do denarjev; le vzajemno se morajo z njim zvezati. Večerja in popivanje pri Wallensteinovemu zaupniku Illu je pomoglo do podpisov.

Vender je general Aldringen odlašal priti v Plzen iz kojega je i navsotni hinavec Gallas odšel z vojvodinim dovoljenjem, obljubujoč, da hoče svojega svaka Aldringena privedi k vojvodi. No, komaj je odšel, ni se zmenil več za vojvodo, in se sešel z Aldringenom ter se pogovoril o potrebnih naredbah.

Mej tem mu je došel z Dunaja drugi patent, kteri mu je izročal vrhovno poveljstvo. Gallas je takoj odločil, da se poda v Gorenjo Avstrijsko; Aldringen naj zavaruje Dolenje Avstrijsko in čuva na dvoru, Naradas naj zasede Budejevice, Picolomini jugovzhodno Češko, Colloredo pa Silezko.

V Plznu je dne 19. februarija Wallenstein v drugič pozval k sebi in je zarotil, da mu ostanejo zvesti, kar so i vsi obljubili. Končno zapovedal je, da se vsi polki zberô v Plznu in tu čakajo nadaljnih odločil. Isto noč pa sta odšla na skrivnem iz mesta Picolomini in hrvatski general Izolan z mnogimi polkovniki, ki so čutili, da se Wallensteinu bliža konec slave. Z njimi odšli so pa večinoma i njihovi polki. Glavni vzrok sumu njihovemu pa je bil pristavek, ki ga je krivil Illo v pogodbo glaseč se, da pomorejo polkovniki Wallensteinu proti vsakomur in naj bi bil cesar sam.

Ko se je po mestu izvedel odhod vojakov, poslal je Wallenstein na dvor svojega bratranca grofa Max Wallensteina in za njim še jednega polkovnika, da naznanita cesarju, da vojvoda Friedlandski nima nikakih škodljivih namer nasproti cesarju v mislih. A Gallas je zajel oba sla in je ni pustil dalje.

Ob istem času pa je poslal nezaupljivi Wallenstein sla k Arminu z nujno prošnjo, naj mu pride na pomoč, in jednega k vojvodi Lanenburškemu, ki naj bi i saksonskega kneza i vojvodo Bernharda Weimarskega, ki je oblegal Ratisbono, pridobil, da mu pomoreta.

20. februarija je zapovedal, da se mora vse pokoriti Illu, ter mu pa naročil, sklicati vse polke na Belogoro pri Pragi. Tudi to početje videlo se je sumno in je i zadnjim odprlo oči, ker je Wallenstein odpo-klical i one polke, ki so zavarovali mejo češko proti sovražnikom.

Dne 22. februarija napatil se je z Ilcom, Terckim in Kinskym v Prago, a na potu je izvedel, da mu je pot